

Blancard, *Les Mavroyeni*,
ξύλογραφία, Paris 1909.

Δεν έχει σημασία
τι θ' απογίνω εγώ
αρκεί να
ελευθερωθεί η
πατρίδα μου.

Αφού δώσω όλα
όσα μπορώ να
διαθέσω για τον ιερό
σκοπό της
ελευθερίας, θα πάω
στο στρατόπεδο των
Ελλήνων για να
πεθάνω αν
χρειαστεί γι' αυτή.

Λόγια της Μαντούς

Θέλει αρετή
και τόλμη
η Ελευθερία

Α. Κάλβος

Οι ηρωίδες του Αγώνα

Η Μαντώ Μαυρογένους

Η Μαντώ γεννήθηκε το 1796 στην Τεργέστη. Ήταν κόρη της Μικονιάτισσας Ζαχαράτης Χατζή Μπάτη και του σπαθάρη Νικόλαου Μαυρογένη - ενός μεγαλέμπορου, από αριστοκρατική γενιά.

Ξεχώριζε για την εύθραυστη ομορφιά της, στις βεγγέρες της καλής ιταλικής κοινωνίας τη φωνάζουν "la bella Greca".

Μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης, η Μαντώ θα γνωρίσει όλους τους

στρατιωτικούς και πολιτικούς, φιλόδοξους ηγέτες του Αγώνα. Στο Ναύπλιο, όπου παίρνει μέρος σε πολλές μάχες, συναντά και τον Δημήτριο Υψηλάντη, σημαντικό πολιτικό πρόσωπο, στρατιωτικό, αδελφό του πρίγκηπα Αλέξανδρου Υψηλάντη τον οποίο κι ερωτεύεται. Μία αγάπη που «καταδικάστηκε» λόγω πολιτικών συμφερόντων και δολοπλοκιών, συγκεκριμένα από τον μέγα συνωμότη Ιωάννη Κωλέττη.

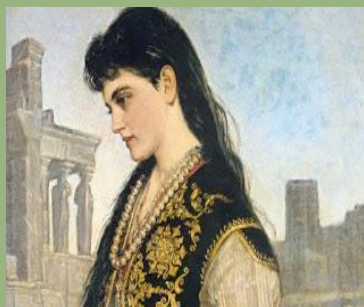
Τα δύσκολα χρόνια της ζωής της

Έπειτα και τον θάνατο του Καποδίστρια τα προβλήματα επιβίωσης οξύνθηκαν για την ηρωίδα, ενώ επιδεινώθηκαν και οι σχέσεις με την οικογένειά της. Η μητέρα της, αλλά και ο σύζυγος της αδελφής της την κατηγορούν ότι κατασπατάλησε τη μεγάλη οικογενειακή περιουσία. Αναγκάζεται τότε να απευθύνει επιστολή προς τον βασιλιά Όθωνα και να του διεκτραγωδήσει την κατάσταση της. Δεν λαμβάνει καμία απάντηση.

Εγκαθίσταται στη Πάρο, πάμφτωχη, ρακένδυτη και ξεχασμένη από όλους. Ήταν οι γείτονες αυτοί που της έφεραν ένα πιάτο φαί στα τελευταία 15 χρόνια της ζωής της, καθώς η λαμπρή

αρχοντοπούλα που με την αυταπάρνησή της συγκλόνιζε άλλοτε όλο τον γνωστό κόσμο, ήταν πια σκιά του ένδοξου εαυτού της ... αλλά για κακή της τύχη θα προσβληθεί από τυφοειδή πυρετό. Στην Παροικιά υπάρχει ένας μόνο γιατρός και αυτός πρακτικός, ο Φραγκίσκος Κονταρίνης, που στο παρελθόν είχε δουλέψει στην Ιταλία ως βοηθός φαρμακοποιού. Ένα πρωινό του Ιουλίου του 1848 η ηρωίδα θα κλείσει για πάντα τα μάτια της, σε ηλικία 44 ετών, σχεδόν λησμονημένη απ' όλους, έχοντας θυσιάσει για την πατρίδα, την οποία τελικά αγαπούσε περισσότερο από το καθετί, την περιουσία, τα ιατά και τον ίδιο τον έρωτά της....

Η Μαριγώ Ζαραφοπούλα

Μαριγώ Ζαραφοπούλα

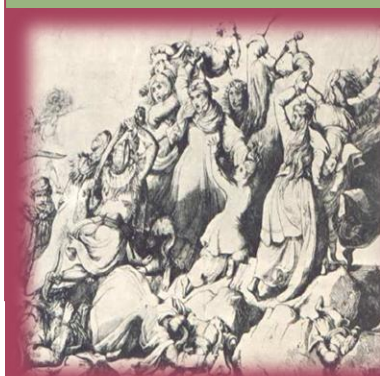
Δημοτικό τραγούδι

Της Δέσπως

"Το Σούλι κι αν προσκύνησε, κι αν τούρκεψεν η Κιάφα, η Δέσπω αφέντες Λιάπηδες δεν έκαμε, δεν κάνει".
Δαυλί στο χέριν άρπαξε, κόρες και νύφες κράζει:
"Σκλάβες Τούρκων μη ζήσωμε, παιδιά μ', μαζί μου ελάτε".
και τα φυσέκια ανάψανε, κι όλοι φωτιά γενήκαν.

Σουλιώτισσες,
ελαιογραφία του
Γεώργιου
Μηνιάτη. (β ήμισυ
του 19ου αι.). Βλ.
art.corfu.com.

Η Μαριγώ Ζαραφοπούλα γεννήθηκε στα Ταταύλα της Κωνσταντινούπολης όπου και κατοικούσε. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Όταν κατά τις αρχές του 1821, ο Ασημάκης Θεοδώρου πρόδωσε τα μυστικά της οργάνωσης στις οθωμανικές αρχές, ανέλαβε, χρησιμοποιώντας τις γνωριμίες της με διάφορους αξιωματικούς, να πληροφορηθεί λεπτομέρειες για το συμβάν, αποστολή την οποία έφερε εις πέρας.

Επίσης βοήθησε με τις γνωριμίες της τους γιους του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη που διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη ως αιχμάλωτοι να δραπετεύσουν.

Όταν όμως αποκαλύφθηκε η συμμετοχή της ίδιας αλλά και του εμπόρου αδελφού της, Χατζηβασιλη, στη Φιλική Εταιρεία, γνώρισε διώξεις ενώ ο αδελφός της κατατομήθηκε στις 23 Απριλίου του 1821.

Τελικά, μετά από μεγάλες ταλαιπωρίες, η Ζαραφοπούλα κατάφερε να μεταβεί στην Ύδρα της επαναστατημένης Ελλάδας, κομίζοντας

μαζί της μεγάλο χρηματικό ποσό το οποίο δόθηκε για τις ανάγκες της επανάστασης.

Στην Πελοπόννησο, χρησιμοποιήθηκε από τους Κολοκοτρώνη και Υψηλάντη ως κατάσκοπος εντός της Τριπολιτσάς και του Ναυπλίου. Τα επόμενα χρόνια, χρηματοδότησε την εκστρατεία του Φαβιέρου στην Κάρυστο καθώς και την αντίστοιχη του Χατζημιχάλη Νταλιάνη στην Κρήτη.

Μεσούσης της επανάστασης, παντρεύτηκε τον αξιωματικό Γεώργιο ή Θεόδωρο Στεφάνου ο οποίος σκοτώθηκε μαχόμενος, αποκτώντας μαζί του δύο παιδιά. Πέθανε άπορη μετά το 1865, έτος κατά το οποίο αιτήθηκε σύνταξη από την Επιτροπή Εκδουλεύσεων.

Την προσφορά της Ζαραφοπούλας στην επανάσταση, πιστοποιήσαν με σχετικά έγγραφα αρκετοί σημαντικοί οπλαρχηγοί.

Πηγή

<https://www.e-prologos.gr/%CE%BF%CE%B9->

Η Δέσπω η Τζαβέλαινα

Ήταν η γυναίκα του Φώτου Τζαβέλα γνωστή από τους πολέμους του Σουλίου με τον Αλή Πασά πριν από το 1821.

Αργότερα όταν οι Σουλιώτες πέρασαν από τα Επτάνησα κατά το 1823 και πολεμάγανε μαζί με τόσα άλλα αδέρφια τους, γράφει ο Γιάννης Βλαχογιάννης, μαζί τους ήτανε και της Τζαβέλαινας οι γιοι, ο Κίτσος και ο Ζυγούρης.

Ξαφνικά έρχεται η είδηση ότι σκοτώθηκαν οι γιοι της. Οι Σουλιώτισσες αρχίζουν το κλάμα, το ξεφωνητό και τα μαλλιοτραβήγματα. Ξαφνικά η Δέσπω τινάχτηκε ορθή, έριξε πίσω τα μαλλιά της, σφουγγίσει τα δάκρυά της και είπε: "Πάυτε ωρέ τα κλάματα. Πάσχα έρχεται, σηκωθείτε τώρα να βάψουμε τ' αυγά, τι είναι αμαρτία κι ο θεός μπορεί να μας οργιστεί". Από σεβασμό σηκωθήκανε οι άλλες κι αρχίσανε τη δουλειά. Ξαφνικά έρχεται κάποιος και λέει πως είναι ψέματα, δεν σκοτώθηκαν μόνο ο

ένας τραυματίστηκε λίγο. Τότε η Δέσπω είπε: " Σε ευχαριστώ Θεέ μου που μου τους φύλαξες, μα εγώ πάντα τους έχω ξεγραμμένους". Για τη Δέσπω Φώτου Τζαβέλα γράφει και η Καλλιρρόη Παρρέν: Στην Κέρκυρα η ρωσική κυβέρνηση πήρε απόφαση να σχηματίσει εξ αυτών (των Σουλιωτών) στρατιωτικόν σώμα, το οποίον εσκόπευε να χρησιμοποιήσει σε δεδομένη στιγμή. Η Κέρκυρα και όλη η Επτάνησος διετέλη υπό ρωσικήν προστασίαν. Διετάχθη λοιπόν ο εκεί Ρώσος στρατηγός Ανρέπ να σχηματίσει οκτώ νέους λόχους από Σουλιώτες εθελοντές, εις τους οποίους διόρισε αξιωματικούς Σουλιώτες. Στρατολόγησε και γυναίκες. Έτσι η σύζυγος Φώτου Τζαβέλλα ήταν ανώτερη αξιωματικός λόχου στον οποίον είχε ταχθεί ο σύζυγός της ως λοχαγός. Έλαβε βαθμό ταγματάρχου σε λόχο που ήταν ο άνδρας της λοχαγός...

<https://www.e-prologos.gr/%CE%BF%CE%B9>

Οι Σουλιώτισσες

Ταις εμάζωξε στο μέρος

Του Ζαλόγγου το ακρινό

Της Ελευθερίας ο έρωσ

Και ταις έμπνευσε χορό.

Τέτοιο πήδημα δεν είδαν

ούτε γάμοι ούτε χαρές

Κι άλλες μέσα τους πηδούσαν

Αθωότερες ζωές.

Τα φορέματα σφυρίζαν

Και τα ξέπλεκα μαλλιά

κάθε γύρο που εγυρίζαν

Κι από πάνω έλειπε μια.

Δίχως γόγγυσμα κι αντάρα

παρά εκείνη μοναχά

όπου εκάμαν με την κέρα

Με τα στήθη στα γκρεμνά.

Διονύσιος Σολωμός

Το καλοκαίρι του 1803 ο Αλή πασάς πολιορκεί το Σούλι, σφίγγει το κλοιό και οι πολιορκημένοι Σουλιώτες υποφέρουν από έλλειψη τροφίμων και πολεμοφοδίων.

Όμως, με τη βοήθεια ενός Σουλιώτη προδότη, του Πήλιου Γούση, καταλαμβάνει το στρατηγικής σημασίας χωριό Αβαρικό, κυκλώνοντας τους Σουλιώτες. Μερικοί καταφεύγουν στο Κούγκι και άλλοι στο λόφο της Μπίρας. Από τις θέσεις αυτές, αποκρούουν τις επιθέσεις των Αλβανών.

Τον Νοέμβρη η θέση των Σουλιωτών γίνεται τραγική και στα μέσα Δεκέμβρη καταφθάνει ο αντιπρόσωπος της Ρωσίας στην Πολιτεία των Επτανήσων, Μοτσενίγος, με ρητή διαταγή του Ρώσου καγκελαρίου, κόμη Βοροτσώφ, να επέμβει δαπανώντας όσα χρειάζονταν, για να διασώσει το Σούλι. Αρκετοί Σουλιώτες εξαντλημένοι από την πείνα και τις κακουχίες αποφασίζουν μέσα στην απόγνωση τους να εφορμήσουν. Με τα γιαταγάνια στα χέρια και με γιουρούσια διασπούν τον κλοιό των πολιορκητών και διαφεύγουν.

Στις 12 Δεκεμβρίου 1803 ο καλόγερος Σαμουήλ στο Κούγκι με πέντε μοναχούς προβαίνει σε μια παράτολμη ενέργεια. Μόλις μπήκαν οι άντρες του Αλή Πασά, βάζει φωτιά στην πυριτιδαποθήκη και ανατινάσσονται στον αέρα μαζί με πολλούς Αλβανούς.

Πηγή: pontos-news.gr / Τάσος Κ. Κοντογιαννίδης

Έξαλλος ο Αλής διατάσσει γενική επίθεση εναντίον των Σουλιωτών, που έφευγαν σε δύο κατευθύνσεις. Η μία προς την Πάργα και η άλλη προς το χωριό Ζάλογγο. Οι πρώτοι πολεμώντας γενναία έφτασαν στον προορισμό τους, αλλά οι 100 οικογένειες που κατέφυγαν στο Ζάλογγο δέχτηκαν τις μανιώδεις επιθέσεις των Αλβανών. Ένα σώμα με τον Κίτσο Μπότσαρη κατόρθωσε να διαφύγει με απώλειες, διασπώντας τις γραμμές των πολιορκητών.

Όμως, 22 γυναίκες με τα παιδιά τους και έξι άντρες εγκλωβίστηκαν. Για να μην πέσουν στα χέρια των Αλβανών, αφού έριξαν πρώτα τα παιδιά τους στον βράχο Στεφάνι, στη συνέχεια έπεσαν και οι ίδιες, προτιμώντας το θάνατο από την ατίμωση και την αιχμαλωσία.

Ary Scheffer, *Les femmes souliotes* (Οι Σουλιώτισσες), 1827. Μουσείο του Λούβρου.